

Fjodor Tjutčev

Fjodor (Fedor) Tjutčev (1803–1873), veliki je ruski pjesnik, mislilac, političar i diplomat. Zasluženu pjesničku slavu stekao je tek sredinom 20. stoljeća. Potekao je iz drevna i slavna roda što se dičio svojim pretkom Zaharijem Tjutčevom, koji je prije oslobodilačke bitke protiv Zlatne horde na Kulikovom polju donio iz svoga poslanstva mongolskomu kanu za ishod boja presudne vijesti. Tjutčeva je to još u dječjoj dobi uz roditeljske uspomene i poduku privatnog učitelja, pjesnika Raiča, često vani u šetnjama po svježem zraku, povezalo s ruskim tradicijama, što je i ostalo temeljem njegova svjetonazora. U cijelome se životu pridržavao patrijarhalnih stavova. Odbacivao je buržoaski individualizam sluteći njegove teške posljedice u budućnosti, premda je i u sebi zamjećivao boljku sebeljublja i liječio se od toga u svojim pjesmama.

Od trinaeste godine počeo je na Moskovskom sveučilištu posjećivati predavanja, družiti se i voditi debate s ostalim slobodnim slušačima filoloških i filozofskih predmeta, te se uz svojega učitelja upoznavati s klasičnim i klasicističkim pjesništvom. Priključio se krugu moskovskih „ljubomudra“, mladih ljubitelja njemačke filozofije, gdje je pronicav njegov um bio zamijećen. U šesnaestoj godini

upisao je studij jezika i književnosti, koji je u dvije godine uspješno završio. U veljači 1822. godine отпутоваo je u Peterburg i stupio u službu pri Ministarstvu vanjskih poslova, odakle je već u ljeto te godine bio upućen u München na mjesto vanjskoga suradnika ruske diplomatske misije. Razdoblje od svoje devetnaeste do četrdeset i prve godine proveo je u Bavarskoj i u Torinu (tri godine), gdje je unaprijeđen u prvog tajnika veleposlanstva. Do svoje smrti godine 1873. živi, uz povremena putovanja u inozemstvo, u Rusiji. Povratnik sa Zapada, preko 20 godina uronjen u njegovu bogatu kulturu, bio je isprva rado priman gost u peterburškim salonima, gdje bi svojom pojavom, umom i elokvijom okupio oko sebe širok krug visokoga prijestolničkog društva. Diplomatska služba i temeljito bavljenje političkim pitanjima, dopisivanje na francuskom jeziku i informiranje međunarodne javnosti doveli su ga u zrelo životno doba na položaj savjetnika državnoga kancelara (ministra) za vanjske poslove, preko kojega je utjecao na politiku carskoga dvora.

Još od mladenačkih dana Tjutčev se zanimao za jezik, tradiciju i filozofiju. Postupno je iz toga polazišta izraslo veliko lirsko pjesništvo sa snažnom misaonom i filozofskom crtom. U časopisu *Suvremenik* (*Sovremennik*), koji je pokrenuo i uređivao Puškin, izišlo je još za Puškinova života šesnaest Tjutčevljevih pjesama, što ih je poslao iz Njemačke njegov prijatelj, a koje su ostale bez ikakva odjeka u kritici i javnosti. Pjesnika je to osnažilo u uvjerenju da stihove piše za svoju dušu iz nenadana nadahnuća i doživljaja trenutka, što je obilježilo njegovo pjesništvo dubokom iskrenošću. Njegov je jezik obilježen arhaičnim primjesama koje su odraz vlastite intime i jezična poveznica sa slavnim precima.

Godine 1850. Njekrasov je ponovo objavio te pjesme u članku *Ruski drugorazredni pjesnici* (po njihovom položaju u ruskoj poeziji), te je uvrstio Tjutčeva u prvorazredne pjesnike po nadarenosti i važnosti. Tek tada je na pjesničkom nebu zatreperila Tjutčevljeva zvijezda. Njekrasov je u suradnji s Ivanom Turgenjevom izdao 1854. i prvu knjigu Tjutčevljevih pjesama. Drugu knjigu koja je izišla za pjesnikova života objavio je Tjutčevljev zet Ivan Aksakov godine 1868.

Tjutčev je napisao četiristotinjak lirskih pjesama, pretežno kratkih, uz prepjeve, skice i sedamnaest pjesama na francuskom. Nije previše mario hoće li one imati odjeka u čitateljskim krugovima. Dok je živio u inozemstvu, ostao je i bez pouzdanih književnih veza u Rusiji, te je u njoj kao pjesnik bio gotovo nepoznat.

Prvo Tjutčevljevo pjesničko razdoblje protjecalo je u Bavorskoj pod utjecajem njemačkog romantizma. Upoznao je Heinea i prvi ga prevodio na ruski. Književni teoretičar Jurij Lotman to je ocrtao ovako: „Neke njegove riječi nose barokno-alegorijsku semantiku, neke su povezane s romantičnom simbolikom, neke aktiviziraju mitološki značenjski sloj, a neke s iznimnom točnošću i jednostavnošću označuju predmetni svijet u svoj njegovoj konkretnosti“. U Tjutčevljevoj pejzažnoj lirici toga doba prevladava filozofsko-alegorijski smisao u kojemu je još živa filozofija prirode. Pjesme gradi na polarnoj suprotstavljenosti pojmova: dan i noć, sjever i jug, zemlja i nebo, trenutak i vječnost, kozmos i kaos i slično, tako da mu je poetska tematika općeljudska. Prevedena na bilo koji jezik njegova poezija neće zbunjivati čitatelja neobičnim realijama. Po vrijednosti se ističu pjesme: *Silentium!*, *Jesenja večer*, *Proljetno nevrjeme*, *Što, noćni vjetre, zavijaš?...*, *S poljane*

jastreb dignu se..., Ko ocean što zemlju obvija..., Tu sjedim zamišljen i sâm..., Elizij sjena – duša moja je..., Smirenje, Nesanica i neke druge.

Nakon povratka u domovinu Tjutčevljevo pjesništvo prelazi s prirode na čovjeka, nestaju antički mitološki motivi, zamjenjuju ih kršćanski, pojavljuje se slutnja tragičnih događaja, predosjećaj katastrofe u osobnom i društvenom životu. Sve češće ga muči uznemirenost i patnja, sućut i vlastita bespomoćnost i krivnja, čemu spas i oprost mogu doći samo odozgo. Pisanje pjesama i nadalje je pratilja njegove intime i misaonih doživljaja prirode, moćnih stihija u njoj i u čovjeku, noćnih kozmičkih dubina koje se kriju i u ljudima. Unutarnji čovjekov svijet sa svojim uspomenama, osjećajima i strastima, kao i zbivanja u svijetu sa socijalno-političkim nemirima i prevratima njegova su duboka preokupacija, što ga dovodi do predviđanja povijesnih katastrofa i kataklizama. Iako nije za života stekao ime vrsnoga pjesnika, Dostojevski, Turgenjev i Tolstoj, velikani ruske i svjetske književnosti, veoma su ga cijenili. Tolstoj je volio s njim voditi razgovore i u svojim je sjećanjima zapisao da je Tjutčeva sva ruska inteligencija zaboravila ili da ga se trudi zaboraviti. Sam je pak Tolstoj više puta izricao svoj sud da se „bez Tjutčeva živjeti ne može“.

Tjutčev je i mnogo putovao. Raznolike i bogate doživljaje sa svojih putovanja taložio je kroz misaoni filter u stihove. Iz toga razdoblja valja spomenuti pjesme: *Ja gledah dok nad Nevom stajah, Uzade sveta noć na nebosvod, Kad onih ubitačnih briga krug..., I eto, opet sreo sam se s vama..., Rim noću, Udijeli, Bože, svoju radost..., Dva glasa, Naš vijek, Mi svi pred Sudbinom smo slijepi..., Na putu povratka, Ja savih gnijezdo sred doline..., O, ovaj Jug, o, ova Nica..., Mi, brate, dug smo skupa prošli put... i neke druge.*

Ljubav je u Tjutčevljevu životu i pjesništvu imala golemu ulogu. Mladost mu je obilježila ljubav prema njemačkoj ljepotici, grofici Amaliji s kojom je prijateljevao čitavog života. Zatim je, kao za utjehu, sklopio tajni brak s četiri godine starijom udovicom Eleonorom koja mu rodila tri kćeri i s kojom je sedam godina skladno živio do fatalnog poznanstva s barunicom Ernestinom. S Ernestinom se vjenčao godinu dana poslije Eleonorine smrti i s njom je ostao do kraja života. Međutim Tjutčev je mimo braka proživio jednu fatalnu i za visoko društvo skandaloznu ljubavnu vezu s kolegicom svoje kćeri, djevojkom iz Instituta plemenitih djevojaka, Jelenom Denisjevom.

Sa suprugom Ernestinom živio je u Peterburgu, u prijestolnici, a s Jelenom uglavnom u Moskvi, kamo je često putovao, obnavljajući usput druženja sa svojim mladenačkim prijateljima, u to doba znanstvenom i intelektualnom moskovskom kremom. Sve njegove ljubavi iskreno i ispo-
vjedno, sa zahvalnošću za radosti i divne uspomene, s kajanjem za nanesene patnje pretočene su u pjesme, od kojih su posvećene Amaliji: *Ja pamtim zlatno vrijeme što je...*, *K. B., Još tada znao sam ja nju...*; prvoj pak ženi Eleonori: *U sate kada prsa...*, te *Još mučim čežnjama se želja...*. Za Ernestinu su napisane *Dne 31. prosinca 1837.*, *Ah, s kakvom nježnošću i čežnjom zaljubljeni...*, *Na podu tu je sjedila...*, dok je posljednja, kobna i obostrano strastvena ljubav iz peripetija i teškoća, u mnogome tragičnih proživljavanja sreće i patnje istkala velik broj dirljivih pjesama, koje su u njegovoj poeziji nazvane *Denisjevski ciklus*, u koju se uvrštavaju pjesme: *Ne reci mi da on ko nekad mene ljubi...*, *Predodređenje, To čula si očitovanje, Što tvoja molila je ljubav...*, *O, ubitačno ljudi ljube...*, *O, što me srdi svaki pravedan tvoj prijekor!...*, *Ja znadoh oči, – o, te oči...*, *Sja jarko sunce, vode bliješte...*, *Po-*

*sljednja ljubav, Dan čitav bila je u bunilu..., Sjeverac stade...
Lakše diše....* Jeleninu preranu smrt oplakao je u pjesmama:
*Već petnaest godina se tomu puni..., U tužnom stanju patnje
moje nijeme...,* a četiri godine iza njezine smrti, već načeta
zdravlja, napisao joj je stihove *Nad Nevom opet stojim tih....*

Potkraj života radi liječenja putovao je u Njemačku i Švicarsku. Na Novu godinu 1873, u sedamdesetj godini, pao je u bolesničku postelju gdje je, shrvan bolešću i nemoćan izdiktirao svoje posljednje pjesme: *Nesanica, Ja dvorac tvoj... i Za kaznu sve mi oduzeo Bog....* U njima je svojoj drugoj ženi Ernestini zahvalio za strpljivost, i čuvanje obiteljskog ognjišta.

Tjutčev se danas u Rusiji ubraja među tri najveća pjesnika 19. stoljeća. Njegovo pjesništvo, danas priznato i iznimno cijenjeno, ovom je zbirkom prvi put podastrto i hrvatskim ljubiteljima poezije.

Radomir Venturin